

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
იურიდიული ფაკულტეტი

სამართლის ჟურნალი

№2, 2019

უნივერსიტეტის
გამომცემლობა

**ქართული კრიმინოლოგიის სათავეებთან
მოკლედ გიორგი მიხეილის ძე შენგელაიას შესახებ
(1897 ნოემბერი - 1950 მარტი)**

დღესდღეობით საქართველოში, კრიმინოლოგებისა და იურისტებისთვის თითქმის უცნობია გიორგი მიხეილის ძე შენგელაიას პიროვნება. ეს გასაკვირი არც უნდა იყოს იმ ფონზე, როდესაც გასული საუკუნის თუ თანამედროვე ქართულ იურიდიულ და კრიმინოლოგიურ ლიტერატურაში კონკრეტულად არაფერია ნათქვამი მისი პიროვნებისა და პროფესიული მიღწევების შესახებ. არადა, გ. შენგელაია, წლების განმავლობაში კითხულობდა ლექციებს, როგორც თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიულ ფაკულტეტზე, ასევე ლექციებს უკითხავდა ადვოკატებს, პოლიციელებს, პროკურორებს და მოსამართლეებს. პედაგოგიური მოღვაწეობის გარდა, გ. შენგელაია აქტიურ სამეცნიერო საქმიანობასაც ეწეოდა. იგი იკვლევდა ისეთ მნიშვნელოვან საკითხებს, რომელიც უკავშირდებოდა კრიმინოლოგიასა და სისხლის სამართალს.

სწორედ ამ გარემოებამ განაპირობა ბატონი გიორგი შენგელაიას პიროვნებისა და მისი საქმიანობის გაცნობის აუცილებლობა საზოგადოებისათვის. კვლევის პროცესში მოპოვებული იქნა, სულ რამდენიმე წყარო, რომელზე დაყრდნობითაც ჩამოყალიბდა ინფორმაცია ბატონ გიორგი შენგელაიას ბიოგრაფიული თუ პროფესიული ცნობების შესახებ. იმედი გვაქვს, რომ მომავალში კიდევ უფრო მეტ და საინტერესო მასალას მოვიპოვებთ, რომელსაც აუცილებლად გავაცნობთ საზოგადოებას.

საკვანძო სიტყვები: კრიმინოლოგია, ფსიქიატრია, დამნაშავე, ბოროტმოქმედი, დანაშაული, ბოროტმოქმედობა.

1. დოცენტი გ. შენგელაია¹

გიორგი მიხეილის ძე შენგელაია 1924 წელს წარჩინებით ამთავრებს თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სამედიცინო ფაკულტეტს და მეცნიერულ მუშაობას იწყებს სტუდენტობის პერიოდში. 1920 წლიდან 1922 წლამდე იგი ითვლებოდა დროებით ასისტენტად ფიზიოლოგიის კათედრაზე და სწავლობდა ცენტრალური ნერვული სისტემის ფიზიოლოგიას. 1922 წლიდან იყო ფსიქიატრიის კათედრის თანამშრომელი და ნაყოფიერად მუშაობდა ფსიქიატრიის დარგში.

უნივერსიტეტის დამთავრებისთანავე გ. შენგელაია დანიშნულ იქნა ფსიქო-ნევროლოგიური ინსტიტუტის ორდინატორად, ხოლო 1927 წლიდან სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფსიქიატრიის კლინიკის ორდინატორად.

1930 წლიდან 1945 წლამდე გ. შენგელაია შეთავსებით მუშაობდა ჯერ ქალაქის ჯანმრთელობის დაცვის განყოფილების ფსიქონევროლოგიური დისპანსერის და შემდეგ ფუნქციურ-ნევრულ დაავადებათა ინსტიტუტის დირექტორის მოადგილედ. მას დიდი მუშაობა აქვს განეული აღნიშნული დაწესებულების ორგანიზაციისა და გახსნის საქმეში.

1931 წლიდან 1938 წლამდე გ. შენგელაია იყო თბილისის სახელმწიფო სამედიცინო ინსტიტუტის ფსიქიატრიის კათედრის ასისტენტი, ხოლო 1934 წლიდან კი, თბილისის სახელმწიფო უნივერსი-

* ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის დოქტორანტი.

¹ გობრონიძე ე., დოცენტი გ. შენგელაია (საქართველოს სსრ ჯანმრთელობის დაცვის სამინისტრო, მ. ასათიანის სახელობის ფსიქიატრიის სამეცნიერო კვლევითი ინსტიტუტი, აკადემიკოსი ზურაბაშვილი ა. (რედ.), შრომები №8, თბ., 1958, 157-160.

ტეტის იურიდიული ფაკულტეტზე ხელმძღვანელობდა სასამართლო ფსიქიატრიის კურსს. აღნიშნულ ფაკულტეტზე, 1934 წლიდან გარდაცვალებამდე, იგი სისტემატურად კითხულობდა ლექციებს.

1935 წელს, საქართველოს ჯანმრთელობის დაცვის სახალხო კომისარიატის სამეცნიერო საბჭომ მას მიაკუთვნა უფროსი მეცნიერი მუშაკის წოდება.

1937 წელს გ. შენგელაიამ დაიცვა დისერტაცია მედიცინის მეცნიერებათა კანდიდატის სამეცნიერო ხარისხის მოსაპოვებლად. იმავე წელს არჩეულ იქნა დოცენტის თანამდებობაზე.

1927 წლიდან გ. შენგელაია ფსიქიატრიის ინსტიტუტში მუშაობდა სასამართლო ფსიქიატრიის ხაზით. მისი უშუალო მონაწილეობით ინსტიტუტში ჩამოყალიბებული იქნა სასამართლო ფსიქიატრიული ექსპერტიზის სპეციალური განყოფილება, რომლის გამგეც თავად იყო გარდაცვალებამდე.

1938 წლიდან 1950 წლამდე იგი მუშაობდა საქ. ს.ს.რ. შინაგან საქმეთა სამინისტროს სანიტარულ განყოფილებაში ექიმ ფსიქო-ნევროლოგად და საექიმო საექსპერტო კომისიის წევრად.

1946 წელს გ. შენგელაიას მიენიჭა რესპუბლიკის დამსახურებული ექიმის საპატიო წოდება.

დოც. გიორგი შენგელაიამ, რომელიც რესპუბლიკაში ითვლებოდა წამყვან ფსიქიატრ ექსპერტად, განსაკუთრებული წვლილი შეიტანა სასამართლო ფსიქიატრიული ექსპერტიზის ორგანიზაციის და განვითარების საქმეში. იგი წლების განმავლობაში ამზადებდა იურისტებისა და ექიმების კადრებს. გ. შენგელაია კითხულობდა ლექციებს საგამომიებლო ორგანოებისა და პროკურატურის, მილიციის და შინსახკომის თანამშრომლებისთვის, მოსამართლეებისა და ადვოკატებისთვის.

გ. შენგელაიას შესრულებული აქვს 30 მეცნიერული ნაშრომი, რომლებიც შეიძლება დაიყოს შემდეგ ჯგუფებად:

1. შრომები, რომლებიც ძირითადად ფსიქიკურ დაავადებათა კლინიკასა და თერაპიას შეეხება;
2. ფიზიოლოგიური და პათოფიზიოლოგიური ხასიათის შრომები;
3. ორგანიზაციული ხასიათის შრომები;
4. შრომები, რომლებიც ძირითადად სასამართლო ფსიქიატრიულ საკითხებს ეძღვნება.

ორგანიზაციული საკითხების შრომებიდან საინტერესოა შემდეგი შრომები: ფსიქიატრიის კათედრის ისტორიისთვის საქართველოში, სასამართლო-ფსიქიატრიული ექსპერტიზა საქართველოში, თანამედროვე სასამართლო ფსიქიატრიის საკვანძო საკითხები.

სასამართლო ფსიქიატრიული საკითხებისადმი მიძღვნილ შრომებიდან კი, უნდა აღინიშნოს: სასამართლო-ფსიქიატრიული ექსპერტიზის შესახებ, სასამართლო-ფსიქიატრიული ექსპერტიზის თავისებურება დიდი სამამულო ომის პერიოდში, სასამართლო ფსიქიატრიის ძირითადი საკითხები, შერაცხადობის საკითხი სულით ავადმყოფობის დროს, დანაშაული და დამნაშავეები, თვითბრალდების კლასიფიკაციისათვის, ალკოჰოლური თრობის ერთი ფრომის შესახებ, სულით ავადმყოფობის სიმულაციის საკითხი. ეს უკანასკნელი შრომა წარმოადგენს სიღრმისეულ ნარკვევს, რომელიც მოცემულია ვრცელი მონოგრაფიის სახით. ნაშრომი გამიზნული იყო, როგორც სადოქტორო დისერტაცია, რომელიც თითქმის დამთავრებული ჰქონდა, მაგრამ მძიმე ავადმყოფობის გამო ვერ შეძლო მისი დასრულება.

გიორგი შენგელაიას ეკუთვნის საქართველოს ფსიქიატრიის ფუძემდებლის პროფ. მ. ასათიანის მოწაფეთა პირველ წყებას. იგი თავისი ძვირფასი მასწავლებლის ღირსეულ მოწაფეს წარმოადგენდა. იგი ითვლებოდა საუკეთესო კლინიკისტად და ღრმად განათლებულ ექიმად. გ. შენგელაია იყო საქართველოს დამსახურებული ექიმი, დოცენტი, საუკეთესო პედაგოგი, ჭეშმარიტი მეცნიერი და მოქალაქე.

2. გ. შენგელაია, როგორც სასამართლო ფსიქიატრიის სპეციალისტი²

1927 წელს მ. ასათიანის ინიციატივით საქ. სსრ ჯანდაცვის კომისარიატის ფსიქო-ნევროლოგიურ ინსტიტუტში გაიხსნა სპეციალური სასამართლო ფსიქიატრიული ექსპერტიზის განყოფილება, რომლის ხელმძღვანელად დაინიშნა დოცენტი გიორგი მიხეილის ძე შენგელაია.

ამ დღიდან, არსებულ განყოფილებაში გაიშალა პრაქტიკული და მეცნიერული მუშაობა სასამართლო ფსიქიატრიის სხვადასხვა საკითხებთან დაკავშირებით. ერთის მხრივ, განყოფილება გარკვეულ დახმარებას უწევდა საბჭოთა სასამართლო საგამოძიებო ორგანოებს თავისი მაღალკვალიფიციური დასკვნებით გამოსაკვლევი პირის შერაცხადობასთან დაკავშირებით, მეორე მხრივ კი, შეისწავლიდა და აზუსტებდა ფსიქოზთა იმ კლინიკურ ფორმებს, რომლებიც სპეციფიკურ ელფერს ატარებდა.

გ. შენგელაიას მეცნიერული შრომები, რომლებიც სასამართლო ფსიქიატრიის საკითხებისადმი არის მიძღვნილი შეიძლება ორ ნაწილად დაიყოს. შრომები, რომლებიც დანერგულია ამ დარგში მუშაობის დაწყების პირველ წლებში და ატარებს ზოგადი ლიტერატურული მიმოხილვის ხასიათს, დამნაშავეის შერაცხადობის და შეურაცხადობის საკითხების შესახებ ან წარმოადგენს სასამართლო ფსიქიატრიული განყოფილების მასალას, სათანადო ანალიზით და შედარებითი ლიტერატურული წყაროების მოყვანით. ეს შრომები 1927-1930 წლებით თარიღდება. ამ პერიოდის შემდეგ მისი შრომები დაახლოებით ათი თორმეტი წლის განმავლობაში წმინდა კლინიკურ-ფსიქოპათოლოგიურ ხასიათს ატარებს. გ. შენგელაია მხოლოდ 1943 წლიდან უბრუნდება სასამართლო-ფსიქიატრიის საკვანძო საკითხებს. მათ შორის უნდა აღინიშნოს: თვითბრალდება კლასიფიკაციის საკითხისათვის, ალკოჰოლური თრობის ერთ-ერთი ფორმის შესახებ, ცნობიერების ძილ-მღვიძარე მდგომარეობანი, მათი დიაგნოსტიკა და სასამართლო ფსიქიატრიული შეფასება და მისი სადოქტორო დისერტაცია ფსიქიკურ დაავადებათა სიმულაციის შესახებ.

ნაშრომში თვითბრალდებათა კლასიფიკაციის შესახებ მოცემულია ამ საკითხის ლიტერატურული მიმოხილვა და თვითბრალდების 5 შემთხვევა სათანადო ანალიზით. ავტორის აზრით უფრო მიზანშეწონილი იქნებოდა მიღებული კლასიფიკაციის მაგივრად შემოღებული იქნეს შემდეგი კლასიფიკაცია:

1. ჭეშმარიტი თვითბრალდების, ისე როგორც ჭეშმარიტი სიმულაციის ცნებაში, უნდა იგულისხმებოდეს ისეთი თვითბრალდებანი, რომელთაც აქვთ მიზნობრივი ხასიათი და რომლებიც შინაარსის მიხედვით შეიძლება განხილულ იქნეს სისხლის სამართლის კოდექსის თანახმად, როგორც დანაშაული.

2. ცრუ, ანუ ფსევდობრალდების სახით ცნობილი უნდა იყოს ისეთი შემთხვევები, სადაც თვითბრალდება გამომდინარეობს განსაზღვრული ფსიქო-პათოლოგიური მდგომარეობიდან და მათთან არის დაკავშირებული.

შრომაში ცნობიერების ძილ-მღვიძარე აშლის მდგომარეობანი, მოყვანილია ის შემთხვევები, სადაც გამოსაკვლევ პირებს დანაშაული ჩადენილი ჰქონდათ ცნობიერების ძილ-მღვიძარე მდგომარეობაში. ასეთი მდგომარეობანი, ავტორის აზრით ახლოს დგას ცნობიერების ბინდისებურ აშლასთან და უნდა მიეკუთვნოს განსაკუთრებულ მდგომარეობებს. ასეთი მდგომარეობა იშვიათად გვხვდება და

² ჯიმშელიძევილი ვ., გ. შენგელაია როგორც სასამართლო ფსიქიატრიის სპეციალისტი, საქართველოს სსრ ჯანმრთელობის დაცვის სამინისტრო, მ. ასათიანის სახელობის ფსიქიატრიის სამეცნიერო კვლევითი ინსტიტუტი, აკადემიკოსი ზურაბაშვილი ა.(რედ.), შრომები №6-7, თბ., 1958, 551-553.

ადამიანის ცხოვრებაში მხოლოდ ეპიზოდურია, მათი დამახასიათებელი ნიშანი არის ის, რომ ჩადენილი მოქმედებანი, კომპლექსურ ხასიათს არ ატარებს და დამნაშავეისათვის სრულიად უცხოა.

ამ მდგომარეობათა წარმოშობისთვის ავტორის აზრით, დიდი მნიშვნელობა აქვს აფექტურ და იოლ ინტოქსიკაციურ მომენტებს. ასეთ მდგომარეობაში ჩადენილი დანაშაულისთვის პიროვნება პასუხისმგებელი არ უნდა იყოს.

შრომა - ფსიქიკურ დაავადებათა სიმულაცია წარმოადგენს მონოგრაფიას დასახელებული საკითხის შესახებ, რომელშიც სხვა საკითხებთან ერთად გაანალიზებულია სისხლის სამართალში არსებულ სხვადასხვა მიმდინარეობათა შეფასება და კრიტიკა. აღნიშნული შრომა გ. შენგელაიას დაუმთავრებელი დარჩა.

3. სისხლის სამართლის უფლება, ბოროტმოქმედობა და ბოროტმოქმედთა პიროვნების შესწავლის საკითხი³

სტატიაში გ. შენგელაია აანალიზებს იუსტინიანეს კანონთა კრებულს და ჩატარებული კვლევის საფუძველზე აღმოაჩენს, რომ იუსტინიანის Corpus Juris ხელმძღვანელობდა არა მარტო ბოროტმოქმედის გარეგანი ნიშნებით და მიყენებული ზარალის ოდენობით, არამედ ბოროტმოქმედების შესახებ მას შეყავდა ახალი კომპონენტი - თვით ბოროტმოქმედი სუბიექტი - მისი პიროვნება, მისი მოქალაქეობრივი ღირებულება.

გ. შენგელაია თვლის, რომ კრიმინოლოგია სქოლასტიკოსთა, კანონიკებთა და უკეთეს შემთხვევაში, იეზუიტური მიმართულების იურისტთა მეცნიერული თვალთახედვისა და მოსაზრებების ფარგლებში მოექცა, რის გამოც მასში სუფევდა თვითნებობა და მხოლოდ მე-17/18 საუკუნეში, განმანათლებელთა მოძრაობამ დაამსხვრია შუა საუკუნეების დოქტრინები და შეიტანა შუქი იმ დროის სისხლის სამართლის უფლების სიბნელეში.

გ. შენგელაიას აზრით ბეკარიამ, მონტესკიემ, ვოლტერმა, კანტმა, გერბარტმა და ჰეგელმა, მოახდინეს კრიმინოლოგიის სრული გარდაქმნა. კლასიკური სკოლა სისხლის სამართლის უფლებისა, რომელსაც საძირკველი ჩაუყარა ანსლემ ფოიერბახმა, განიხილავს ბოროტმოქმედებას, როგორც თავისებურ დამოკიდებულებას, რომელიც ჩნდება ბოროტმოქმედ პირთა და სახელმწიფოს შორის. გ. შენგელაია ასევე მსჯელობს კლასიკური სკოლის ნაკლოვანებაზეც და დასძენს, რომ ამ მიმართულებას ახასიათებს Nullum crimen, nulla poena sine lege (არ არსებობს დანაშაული, არ არსებობს სასჯელი კანონის გარეშე).

პოზიტიური კრიმინოლოგიის მიმართულებასთან დაკავშირებით, გ. შენგელაია ყურადღებას უთმობს იტალიელ ექიმს, ჩეზარე ლომბროზოს და მის თეორიას. ბოროტმოქმედი წარმოადგენს მემკვიდრეობით დატვირთულ, ატავისტურ, პრიმიტიულ ტიპს, რომელსაც დაკარგული აქვს შემგუებლობის უნარი, საზოგადოებრივი ცხოვრების ინსტიტუტი. გ. შენგელაიას მოჰყავს გაროფალოს და დორადოს მტკიცებებიც, რომ არა ბოროტმოქმედება წარმოადგენს საფრთხეს საზოგადოებისათვის, არამედ თვით ბოროტმოქმედი სუბიექტი, რომელიც არის მატარებელი ყოველგვარი უარყოფითი თვისებებისა. აი ამიტომ, მათივე გაგებით, აუცილებელია ბოროტმოქმედი ადამიანის შესწავლა და არა მის მიერ ჩადენილი ქმედებისა.

გ. შენგელაია ჩ. ლომბროზოს თეორიის კრიტიკის მიუხედავად, არ იგინყებს მის დამსახურებას კაცობრიობის წინაშეც, რომელიც მდგომარეობს შემდეგში: მან შეიტანა დეტერმინიზმის ცნება სის-

³ შენგელაია გ., სისხლის სამართლის უფლება, ბოროტმოქმედობა და ბოროტმოქმედთა პიროვნების შესწავლის საკითხი, თანამედროვე მედიცინა, №9, თბ., 1927, 451-456.

ხლის სამართლის უფლებაში; მან დასვა კითხვა ბოროტმოქმედ ადამიანთა შესწავლის აუცილებლობისა; მასთან საწინააღმდეგო კამათში გამოიჭედა კრიმინოლოგიის ახალი, ცხოველყოფითი, სოციოლოგიური სკოლა.

კრიმინოლოგიის სოციოლოგიურ მიმართულებასთან დაკავშირებით, გ. შენგელაია იხილავს კეტლეს სტატისტიკურ მეთოდს და აანალიზებს მის ძირითად ასპექტებს. ვგულისხმობთ, ლისტის, პრინსის, ვან-გამელის მიერ 1884 წელს დასახელებულ წინადადებაზე, შექმნილიყო კრიმინოლოგიის საერთაშორისო კავშირი, რომლის სამეცნიერო პროგრამა მოიცავდა ბოროტმოქმედების მიზეზობრივად შესწავლას და მასთან ბრძოლის გზების გამონახვას. აღნიშნულია, რომ სოციალისტების გაგებით, სანამ არსებობს მბრძანებელი და დამორჩილებული, ბატონი და ყმა, მდიდარი და ღატაკი, ე.ი. არსებობს კლასთა შორის კონფლიქტი, ხოლო ბოროტმოქმედებასთან ბრძოლა ამოო იქნება. შესაბამისად, სოციალისტ-კრიმინოლოგები ბოროტ ქმედებას განიხილავენ დიალექტიკურად, ისტორიის მატერიალური გაგების თვალსაზრისით (მაქსი, ენგელსი, კაუტსკი, ფერრი, სურსკი, გერნეტი და სხვა).

გ. შენგელაია, კრიმინოლოგიური სკოლების გაანალიზების შემდეგ დაასკვნის, რომ ბოროტმოქმედების საკითხის სწორი გააზრებისთვის საჭიროა, მასში შემავალი კომპონენტების მეცნიერული შესწავლა და მხოლოდ ამის შემდგომ შესაძლებელია ყოველი ცალკეული შემთხვევის სწორი შეფასება.

კრიმინოლოგიური სკოლების შემდეგ, გ. შენგელაია საუბრობს: 1907 წელს არგენტინაში, ბუენოს აირესის საპრობილესთან გახსნილ კრიმინოლოგიურ ინსტიტუტზე და ბელგიაში, ბრიუსელში შექმნილ პენიტენციალური ანტროპოლოგიის ლაბორატორიუმზე; აშშ-ში არსებულ ოთხი ტიპის ლაბორატორიუმზე; 1919 წელს პორტუგალიაში გახსნილ „კრიმინოლოგიურ ინსტიტუტზე“, და რუსეთში დაარსებულ პირველ კრიმინოლოგიურ დაწესებულებაზე, რომელიც 1923 წელს მოსკოვის საბჭოს მიერ დაარსდა, სახელწოდებით - კაბინეტი ბოროტმოქმედ პიროვნებათა და ბოროტმოქმედების შესწავლისათვის.

როგორც ირკვევა, მოსკოვში დაარსებულმა კრიმინოლოგიურმა დაწესებულებამ სწრაფი გამოხატულება გამოიწვია დანარჩენ საბჭოთა რესპუბლიკებში და ქალაქებში, კერძოდ იმდროინდელ ლენინგრადში, კიევში, ოდესაში, ირკუტსკსა და ერევანში.

1925 წლის 10 ოქტომბერს კი, ქ. ტფილისში ფსიქო-ნევროლოგიურ ინსტიტუტთან გაიხსნა განყოფილება - „ფსიქიატრიული ექსპერტიზის და ბოროტმოქმედთა პიროვნების მეცნიერული შესწავლისთვის“ 10 სანოლით.

გ. შენგელაია იქვე აღწერს თუ რა დადებითი მუშაობა გაატარა ამ განყოფილებამ და რა არის კიდევ საჭირო, რომ საქართველოში მართლაც არსებობდეს ნამდვილი კრიმინოლოგიური დაწესებულება.

4. დასკვნა

ბატონ გიორგი მიხეილის ძე შენგელაიას მეცნიერული მემკვიდრეობა ნათელი დასტურია იმისა, თუ რაოდენ ღრმა ცოდნასა და პრაქტიკულ გამოცდილებას ფლობდა იგი და ზოგადად, როგორ ვითარდებოდა ქართული კრიმინოლოგია მეოცე საუკუნის პირველ ნახევარში.

ვფიქრობთ, რომ გ. შენგელაიას მოღვაწეობა უმნიშვნელოვანესია, არა მხოლოდ ქართული კრიმინოლოგიის ისტორიის კვლევის თვალსაზრისით, არამედ, დარწმუნებული ვართ, რომ გ. შენგელაიას თითოეული ნაშრომის, მისი კონცეპტუალური ასპექტებისა და კვლევით დაგროვილი ფაქტობრივი მასალების გაანალიზება, თავის წვლილს შეიტანს თანამედროვე კრიმინოლოგიური საკითხების სწორად გააზრებასა და ქართული კრიმინოლოგიის დარგის განვითარებაში.

ბიბლიოგრაფია:

1. გობრონიძე ე., დოცენტი გ. შენგელაია, საქართველოს სსრ ჯანმრთელობის დაცვის სამინისტრო, მ. ასათიანის სახელობის ფსიქიატრიის სამეცნიერო კვლევითი ინსტიტუტი, აკადემიკოსი ზურაბაშვილი ა. (რედ.), შრომები №8, თბ., 1958, 157-160.
2. ჯიმშელიაშვილი ვ., გ. შენგელაია, როგორც სასამართლო ფსიქიატრიის სპეციალისტი, საქართველოს სსრ ჯანმრთელობის დაცვის სამინისტრო, მ. ასათიანის სახელობის ფსიქიატრიის სამეცნიერო კვლევითი ინსტიტუტი, აკადემიკოსი ზურაბაშვილი ა. (რედ.), შრომები №6-7, თბ., 1958, 551-553.
3. შენგელაია გ., სისხლის სამართლის უფლება, ბოროტმოქმედობა და ბოროტმოქმედთა პიროვნების შესწავლის საკითხი, თანამედროვე მედიცინა №9, თბ., 1927, 451-456.